

INKLUZIV TA'LIMDA INDIVIDUAL YONDASHUVNING METODOLOGIK ASOSLARI

Toshpo'lotova Jasmina Nuriddin qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Matematika va Informatika yo'nalishi talabasi

jasminatoshpulotova06.com (97) 389-83-78

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14759619>

Annotatsiya: Ushbu maqolada inkluziv ta'limda individual yondashuvning metodologik asoslari ko'rib chiqiladi. Maqola o'quvchilarning turli ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ta'lim jarayonini shaxsga moslashtirishning muhimligini ta'kidlaydi. Individual yondashuvning asosiy prinsiplari sifatida o'quvchilarning individual xususiyatlarini tahlil qilish, differensatsiya qilingan ta'lim va o'quvchi markazli ta'lim strategiyalarini ko'rib chiqish bilan birga, baholashning ko'p jihatli tizimi ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodologik yondashuv ta'limda adolatli va teng imkoniyatlarni yaratishga, o'quvchilarning har biri uchun muvaffaqiyatli o'qish sharoitlarini ta'minlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar. Inkluziv ta'lim, individual yondashuv, metodologik asoslar, differensatsiya qilingan ta'lim, baholash tizimi, ta'lim samaradorligi, o'quvchi ehtiyojlari, teng imkoniyatlar, ta'lim jarayoni.

Аннотация. В данной статье рассматриваются методологические основы индивидуального подхода в инклюзивном образовании. В статье подчеркивается важность персонализации образовательного процесса с учетом различных потребностей обучающихся. В качестве основных принципов индивидуального подхода важны анализ индивидуальных особенностей обучающихся, рассмотрение стратегий дифференцированного обучения и личностно-ориентированного образования, а также многогранная система оценивания. Такой методический подход помогает создать справедливые и равные возможности в образовании, обеспечить успешные условия обучения для каждого из учащихся.

Ключевые слова. Инклюзивное образование, индивидуальный подход, методические основы, дифференцированное образование, система оценивания, эффективность образования, потребности учащихся, равные возможности, образовательный процесс.

Annotation. This article examines the methodological basis of the individual approach in inclusive education. The article emphasizes the importance of personalizing the educational process, taking into account the different needs of students. As the main principles of the individual approach, the analysis of the individual characteristics of students, consideration of differentiated education and student-centered education strategies, as well as the multifaceted system of evaluation are important. This methodological approach helps to create fair and equal opportunities in education, to ensure successful learning conditions for each of the students.

Key words. Inclusive education, individual approach, methodological foundations, differentiated education, assessment system, educational efficiency, student needs, equal opportunities, educational process.

Inkluziv ta'lim bugungi kunda ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, imkoniyati cheklangan shaxslarni jamiyatga integratsiya qilishda muhim ahamiyatga ega. Inkluziv ta'lim – bu barcha bolalarning, shu jumladan, imkoniyati cheklangan shaxslarning ham umumiy ta'lim

muassasalarida bilim olishlarini ta'minlashga qaratilgan ta'lim tizimidir. Ushbu yondashuv bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olishga asoslangan bo'lib, ular uchun mos muhit yaratishni nazarda tutadi. Inkluziv ta'limning asosiy maqsadi – barcha bolalarga, ularning imkoniyatlaridan qat'i nazar, teng ta'lim olish imkoniyatini yaratishdir. Bu esa bolalarning ijtimoiy hayotga integratsiyasini ta'minlash, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish va o'zini jamiyatning teng a'zosi sifatida his qilishlariga yordam beradi. Individual yondashuv – bu har bir bolaning imkoniyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil qilishdir. Inklyuziv termini inglizcha – uyg'unlashish, hamkorlikdagi ta'lim ma'nosini berib, butun dunyo hamjamiyati tomonidan eng insonparvar va eng samarali ta'lim sifatida tan olingan. Inklyuziv ta'lim – barcha o'quvchilar uchun maxsus ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning farqliligini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida ilm olishda teng huquqlilikni ta'minlashdir. Ayni damda barcha mamlakatlarda ham inklyuziv ta'limni tan olish faqatgina qonun chiqarish bilangina bog'liq bo'lmaydi. Diskriminatsiya (odamlarni ajratish) va ijtimoiy noto'g'ri fikrlashga qarshi kurashish eng muhim narsadir. Ya'ni inklyuziv ta'limni e'tirof etgan holda, aholi o'rtasida targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish eng birinchi galdagi masaladir. O'zbekiston Respublikasida nogiron bolalar bilan bog'liq tahlil va dastlabki baholash ishlari 1966-yilda boshlangan. Individual yondashuv – bu har bir bolaning o'ziga xos qobiliyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari va rivojlanish imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish usulidir. Ushbu yondashuv ta'lim tizimida turli xil shaxsiy farqlarni hisobga olib, barcha bolalarga teng imkoniyatlar yaratishga qaratilgan. Individual yondashuvning amaliy ahamiyati shundaki, bu nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki bolalarning o'ziga ishonchni shakllantirishga va ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiya qilishga yordam beradi. Bu yondashuv ta'lim tizimini insonparvarlik tamoyillariga asoslanib tashkil etishga yo'naltirilgan. Inkluziv ta'limda individual yondashuvni samarali amalga oshirish uchun metodologik asoslar muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodologik asoslar pedagogik, psixologik va texnologik yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

Pedagogik yondashuvlar ta'lim jarayonini tashkil qilish va bolalar ehtiyojlariga mos ravishda o'quv materiallarini taqdim etishni nazarda tutadi. Pedagogik yondashuv mobaynida quyidagi jihatlarga e'tibor beriladi: har bir bolaning ta'lim olish huquqi va imkoniyatlari teng bo'lishi kerak. Bolalarga nisbatan kamsitish yoki diskriminatsiya qabul qilinmaydi. Imkoniyati cheklangan bolalarning ehtiyojlariga moslashtirilgan individual ta'lim rejalarini ishlab chiqilishi kerak. Ta'lim materiallarini bolalarning bilim darajasi va qobiliyatlariga qarab turli xil darajalarda taqdim etish, imkoniyati cheklangan bolalar va sog'lom bolalar birgalikda o'qishlari uchun qo'shma sinflar tashkil etish alohida ahamiyatga ega.

Psixologik yondashuvlar har bir bolaning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil qilishga qaratilgan. Bunda har bir bolaning psixologik rivojlanish darajasi, qobiliyati va qiziqishlari inobatga olinadi. Bolalarni bilim olishga rag'batlantirish va ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash uchun maxsus strategiyalardan foydalanish, bolalarning ta'lim jarayonidagi qiyinchiliklar bilan bog'liq stress darajasini kamaytirish uchun psixologik mashg'ulotlardan foydalanish yuqori o'ringa ega.

Pedagogik, psixologik va texnologik yondashuvlar birgalikda inklyuziv ta'limda individual yondashuvning samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi. Ushbu yondashuvlar bolalarning ehtiyojlarini hisobga olib, ularning rivojlanishi va ijtimoiy integratsiyasiga hissa qo'shadi. Shu orqali inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi – hamma uchun teng imkoniyatlarni yaratish amalga

oshiriladi. O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish va imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay ta'lim sharoitlarini yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. So'nggi yillarda bu sohada bir qator amaliy loyihalar va tashabbuslar amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi qonuni va 2020-2030-yillarga mo'ljallangan "Ta'lim tizimini rivojlantirish dasturi" doirasida inklyuziv ta'limni joriy qilishga alohida e'tibor qaratilgan. Imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim olish huquqini ta'minlash uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilmoqda va ular qonuniy asosda qo'llab-quvvatlanmoqda.

"Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi BMT konvensiyasi qoidalarini milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish ishlari olib borilmoqda. Respublikada imkoniyati cheklangan bolalar uchun maxsus ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyat yuritmoqda. Bu maktablar ko'rish, eshitish va harakatlanish qobiliyatida cheklovlari bor bolalarga moslashtirilgan. Ayrim umumiy ta'lim maktablarida inklyuziv sinflar tashkil qilinmoqda, bu yerda imkoniyati cheklangan bolalar sog'lom bolalar bilan birga ta'lim olmoqda. Maxsus o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar ishlab chiqilib, maktablarda qo'llanilmoqda. UNICEF, UNESCO, USAID kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Ushbu loyihalar doirasida maktablarda inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun grantlar ajratilmoqda. Yevropa Ittifoqining "Inclusive Education for Children with Disabilities" loyihasi doirasida O'zbekiston maktablarida tajriba loyihalari joriy qilindi. Xalqaro hamkorlar yordamida pedagoglar va ota-onalar uchun maxsus treninglar tashkil etildi. Inkluziv ta'limda individual yondashuvning metodologik asoslari o'quvchilarning turli ehtiyojlarini inobatga olib, har birining imkoniyatlarini yaxshilashga qaratilgan. Ta'lim jarayonida individual xususiyatlarni tahlil qilish, differentsatsiya qilingan ta'lim va o'quvchilarning faolligini rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv o'qitish samaradorligini oshirib, ta'limda adolatli va teng imkoniyatlarni yaratadi. Umuman olganda, individual yondashuv inkluziv ta'limning muvaffaqiyatli bo'lishiga asos bo'lib, har bir o'quvchining rivojlanishiga imkon yaratadi.

References:

1. Musurmanova, Yayra, and Jasmina Toshpo'lotova. "Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida iqtisodiy jarayonlar va moliyaviy munosabatlarning transformatsiyasi." *Nashrlar* (2024): 38-41.
2. Muhammadiyev, Alijon, and Shukurullo Aliqulov. "PROSPECTS OF USING COMPUTER TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION." *Наука и технология в современном мире* 3.3 (2024): 90-92.
3. Musirmonov, Shohboz, and Jasmina Toshpo'lotova. "Moliya bozorini rivojlantirishda yashil iqtisodiyotga o'tishining muammolari va yechimlari." *Nashrlar* (2024): 374-377.
4. Madadjon, O'Ktamonov. "PEDAGOGIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING INFORMATIKADAN AXBOROT-TEXNOLOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI." *Academic research in educational sciences* 4.CSPU Conference 1 (2023): 275-281.
5. Musurmanova, Yayra, and Jasmina Toshpo'lotova. "SHAXSLARDA TAVAKKALCHILIK BILAN BOG'LIQ VIRTUAL O'YINLARGA MOYILLIGINI PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI." *Universal xalqaro ilmiy jurnal* 1.4 (2024): 776-777.
6. Musurmanova, Yayra, and Jasmina Toshpo'lotova. "XXI ASR YOSHLARINING AXBOROT PSIXOLOGIK XAFSIZLIGINI TA'MINLASH MASALALARI." *Universal xalqaro ilmiy jurnal* 1.4 (2024): 445-447.

7. Toshpo'lotova, Jasmina, and Yayra Musurmanova. "CURRENT ISSUES OF TEACHING UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION." *Models and methods in modern science* 3.6 (2024): 187-191.
8. Musurmanova, Yayra, and Jasmina Toshpo'lotova. "TEXNIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA XORIJIY TILLARNI O 'QITISHNING DOLZARB MASALALARI." *Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения* 3.3 (2024): 10-12.
9. Toshpo'lotova, Jasmina, and Yayra Musurmanova. "TA'LIM TIZIMIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA INTEGRATSIYALASH MASALALARI." *Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.3 (2024): 46-49.
10. ShukurulloFayzullo o'g'li, A. (2024). TA 'LIMDA MULTIMEDIYA TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH. *PEDAGOGS*, 50(2), 51-55.
11. Aliqulov, Sh. "M. Yaxiyaxonova. Ta'lim samaradorligini oshirishda kreativ va zamonaviy metodlarning ahamiyati. Raqamli ta'lim muhitida fanlararo integratsiyani Qo'llashning ta'lim samaradorligiga ta'siri: xalqaro Tajribalar va rivojlanish istiqbollari." (2024).
12. Muhammadiyev, Alijon, and Shukurullo Aliqulov. "PROSPECTS OF USING COMPUTER TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION." *Наука и технология в современном мире* 3.3 (2024): 90-92.
13. FAYZULLO, ALIQULOV SHUKURULLO. "TA'LIM JARAYONIDA MULTIMEDIA VOSITALARINI QO 'LLASH." *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS* 45.2 (2024): 61-65.
14. Aliqulov, Shukurullo, Ziyavutdin Turayev, and Javlon Nishonov. "BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING MATEMATIK SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA TIMSS XALQARO BAHOLASH DASTURINING ROLI VA AHAMIYATI." *Молодые ученые* 2.10 (2024): 85-90.
15. Fayzullo o'g'li, Shukurullo. "Aliqulov." "TA 'LIMDA MULTIMEDIYA TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH." *PEDAGOGS* 50 (2024): 51-55.
16. Shamsiddinov, G'iyosjon, Barchin Ro'ziqulova, and Laziza Inatillayeva. "BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA AFZALLIKLARI." *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.10 (2024): 39-41.
17. Shamsiddinov, G'iyosjon, Umida Nurmaxmatova, and Durdona Turayeva. "INFORMATIKA VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI." *Science and innovation in the education system* 3.4 (2024): 102-105.
18. Shamsiddinov, G'iyosjon, Jasmina Murodulloyeva, and Durdona Turayeva. "GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI SAQLASHNING ZAMONAVIY, INNOVATSION USULLARI." *Инновационные исследования в современном мире: теория и практика* 3.3 (2024): 103-106.